

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**MEMORIALIȘTI ARDELENI
DESPRE REVOLUȚIA DE LA
1848-1849 DIN TRANSILVANIA**

Coordonator Științific:

Prof. Univ. Dr. Cornel Alexandru Tatay

Doctorand:

Nicolae Dumbrăvescu

Alba Iulia
2019

CUPRINS

Argument	8
I. Memorialistica pașoptistă transilvăneană în istoriografia românească	12
I.1. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 în istoriografia interbelică.....	12
I.1.1. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 în paginile revistei Transilvania 1918-1945	14
I.1.2. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 în paginile revistei Țara Bârsei 1929-1938	17
I.1.3. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 în paginile revistei Anuarului Institutului de Istorie Națională din Cluj 1921-1945	18
I.1.4. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 în paginile revistei Cosânzeana 1922-1928	20
I.2. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania în istoriografia comunistă	22
I.3. Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania în istoriografia post comunistă.....	32
II. Evenimente ale Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania reflectate în memorialistică	41
II.1. Din memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania. Însemnări despre adunările cancelistilor de la Târgu Mureș	42
II.2. Adunarea de la Duminica Tomii (30 aprilie 1848) reflectată în memorialistica Revoluției de la 1848 din Transilvania	45
II.3. Marea Adunare Națională de la Blaj (3/15 mai 1848) reflectată în memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvaniei.....	49
II.4. Ziua de 18 iunie 1848 reflectată în memorialistica Revoluției de la 1848 din Transilvania	59
II.5. Recrutările pentru armata maghiară din toamna anului 1848 reflectate în memorialistica vremii	66
II.6. Catastrofa de la Zlatna din toamna anului 1848 reflectată în memorialistica vremii.....	71

II.7. Bătălia de la Vaida Sântioana (Reghin) reflectată în memorialistica vremii	75
II.8. Bătăliile de la Sibiu și retragerea membrilor comitetului național român în Țara Românească reflectate în „memorialistica mărunță”	82
III. Pierderile umane și materiale ale românilor transilvăneni din timpul Revoluției de la 1848-1849 reflectate în „memorialistica mărunță”.....	87
III.1. Pierderile umane și materiale ale românilor transilvăneni reflectate în scrierea memorialistică a lui Seleușianu	88
III.2. Prefecți, viceprefecți, tribuni și vicetribuni martiri ai Revoluției de la 1848-1849 consemnați de Seleușianu: Scurte biografii	90
III.2.1. Alexandru Bătrâneau	90
III.2.2. Vasile Simionăș.....	94
III.2.3. Vasile Turcu	94
III.3. Pierderile umane și materiale ale românilor transilvăneni reflectate în scrierea memorialistică a lui Ștefan Moldovan	96
III.4. Prefecți, viceprefecți, tribuni și vicetribuni martiri ai Revoluției de la 1848-1849 consemnați de Ștefan Moldovan: Scurte biografii.....	98
III.4.1. Vasile Pop	98
III.4.2. Petru Bonta	101
III.5. Pierderile umane și materiale ale românilor din protopopiatul Hălmagiu reflectate în memorialistică.....	108
IV. Personalități ale Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania în memorialistică	128
IV.1. Prefectul Avram Iancu în „memorialistica mărunță”	134
IV.2. Prefectul Legiunii I Blăjane Ioan Axente Sever în „memorialistica mărunță” .	150
IV.3. Prefectul Ioan Buteanu în „memorialistica mărunță”	159
IV.4. Prefectul Nicolae Vlăduțiu în „memorialistica mărunță”	165
IV.5. Deputatul bihorean Ioan Dragoș în memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania	171
IV.6. Doamna Munților Apuseni Pelaghia Roșu și participarea femeilor la Revoluția de la 1848-1849 reflectată în memorialistică.....	183

V. Prefecți, viceprefecți și tribuni în memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania.....	187
V.1. Prefecți, viceprefecți și tribuni ai Legiunii I Blăjene.....	191
V.1.1. Albani.....	191
V.1.2. Ioan Antonelli.....	192
V.1.3. Băcilă.....	193
V.1.4. Amos Frâncu	193
V.1.5. Nicolae Baru (Barb)	194
V.1.6. George Damian	195
V.1.7. Ioan Deleanu	195
V.1.8. Ioan Dendiu	195
V.1.9. Petre Gherman.....	195
V.1.10. Ioan Maior	196
V.1.11. Iulian Munteanu	197
V.1.12. Ioan Niculiță.....	198
V.1.13. Nicolae Popa	199
V.1.14. Ioan Procopie (Procopiu)	199
V.1.15. Elisei Todoran	200
V.2. Prefecți, viceprefecți și tribuni ai Legiunii Auraria Gemina.....	201
V.2.1. Clemente Aiudeanu	201
V.2.2. Mihai Andreica alias Mihai Ursuț Andreica	204
V.2.3. Ioacim Băcilă	207
V.2.4. Nicolae Begnescu	208
V.2.5. Alexandru Bistran	209
V.2.6. Alexandru Câdea (Chendi).....	209
V.2.7. Nicolae Corcheș	210
V.2.8. Ioan Corteș	212
V.2.9. Dionisie Daraban.....	213

V.2.10. Ioan Faur	214
V.2.11. Ion Fodorianu	215
V.2.12. Vasile Fodor alias Vasile Ladislau Fodor	215
V.2.13. Ioan Gomboș	218
V.2.14. Simion Groza	219
V.2.15. Petre Ionette	222
V.2.16. Ion Lazăr	223
V.2.17. Samoil Morariu	224
V.2.18. Iosif Moga	224
V.2.19. Nicolae Mureșan	226
V.2.20. Indre (Andrei Roșu)	227
V.2.21. Ioan V. Rusu	227
V.2.22. Aviron Telechi	227
V.2.23. Amos Tordășianu	228
V.2.24. Vințanu	229
V.3. Prefecți, viceprefecți și tribuni ai Legiunii a III-a de Câmpie	230
V.3.1. Florian Lăscudean	230
V.3.2. Ioan Oros alias Rusu	232
V.3.3. Iosif Tămaș.....	246
V.3.4. Iacob Olteanu	247
V.4. Prefecți, viceprefecți și tribuni ai Legiunii Arieșului.....	249
V.4.1. Ioan Balint	249
V.4.2. Vasile Balint.....	250
V.4.3. Bererelu	250
V.4.4. Ioan Cacoveanu	251
V.4.5. Grațian Crățianu	251
V.4.6. Aurelianu Ioan Galați.....	252

V.4.7. Ioan Daniel	252
V.4.8. Grigore Muncaciu	253
V.4.9. Ioan Murăsanu.....	253
V.4.10. Matei Nicola.....	254
V.4.11. Ioan Nemeș.....	255
V.4.12. Ioan Rațiu	256
V.4.13. Partenie Rațiu	257
V.4.14. Șerban.....	258
V.4.15. Dionisie Telechi	258
Concluzii	261
Bibliografie	268

Cuvinte Cheie

Memorialistică, revoluție, legiune, prefect, viceprefect, Câmpia Libertății, Munții Apuseni, Câmpia Transilvaniei, tribunii, tribunal de sânge, martiri ai revoluției, tinerii teologi, desființarea iobăgiei, Dieta de la Cluj.

Sinteza lucrării

Istoria Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, ca parte integrantă a Revoluției de la 1848 din spațiul european, a suscitat interesul mai multor istorici români, maghiari și sași deopotrivă în perioada imediat următoare revoluției, în perioada interbelică, în timpul regimului comunist și postcomunist.

Toți acești istorici și cercetători au analizat din diferite unghiuri cele mai importante evenimente din primăvara anului revoluționar 1848 (adunările canceliștilor de la Târgu Mureș și cele de la Blaj), din vara și toamna aceluiași an (dieta de la Cluj, desființarea iobăgiei, recrutările pentru armata maghiară și organizarea legiunilor românești).

Războiul Civil din Transilvania a fost și el analizat de istorici și cercetători din mai multe puncte de vedere, ei evidențiind cauzele care au dus la izbucnirea războiului, desfășurarea acestuia și prezentarea principalelor bătălii și urmările lor.

De asemenea, au fost analizate și reinterpretate o serie de surse istorice despre acest eveniment sângeros de la mijlocul secolului al XIX-lea. Pe analiza, interpretarea și reinterpretarea unor izvoare istorice narative (memorii) se va axa în continuare și lucrarea de față. Așadar, ne vom axa pe identificarea, analizarea, interpretarea și reinterpretarea unor izvoare narative (memorii) prezente în presa românească transilvăneană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea. Pentru a identifica aceste izvoare narative am analizat mai multe ziare și reviste transilvănene printre care amintim: *Transilvania*, *Gazeta Transilvaniei*, *Observatorul*, *Telegraful Român*, *Familia*, *Arhiva Someșană* și *Țara Bârsei*.

În primul capitol, intitulat **Memorialistica pașoptistă transilvăneană în istoriografia românească**, am analizat felul în care au fost tratate aceste izvoare narative (memorii) în scrisul istoric românesc începând de la Marea Unire din anul 1918 și până în prezent. Astfel am identificat trei perioade în evoluția scrisului istoric românesc și în analiza și interpretarea izvoarelor memorialistice privitoare la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania.

Imediat după Unirea de la 1 Decembrie 1918 noua școală de istorie clujeană în frunte cu istorici Alexandru Lapedatu și Ioan Lupaș lansa nouă program de cercetare istorică a Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania în care studiul izvoarelor memorialistice și documentare ocupă un loc prioritar. Astfel în urma analizei istoriografice am constatat că istoricul Silviu Dragomir în realizarea monografiilor închinată lui Avram Iancu, Ioan Buteanu și Constantin Romanu Vivu a apelat adesea la izvoarele memorialistice.

De asemenea în ton cu noile direcții de cercetare istorică au fost și revistele transilvănene care au acordat un spațiu cuprinzător publicării și valorificării izvoarelor narative privitoare la revoluție. Astfel în paginile revistei *Transilvania* am identificat zece izvoare narative, în *Țara Bârsei* trei scrieri memorialistice, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj* cinci izvoare memorialistice și în *Cosânzeana* două scrieri memorialistice pe care le-am analizat în capitolele următoare.

În perioada regimului comunist cercetarea, valorificarea editarea și publicarea izvoarelor narative privitoare la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania a luat un puternic avânt fiind publicate atât o serie de studii și articole cât și o serie de culegeri de memorialistică printre care amintim: *Avram Iancu în Memorialistică* și *Memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania*. Pe lângă descrierea și redarea unor memorii în această perioadă, poate cu excepția lucrării istoricului clujean Pompiliu Teodor și a

istoricilor bănățeni Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, nu avem analize amănunțite ale memorialisticii pașoptiste transilvănene care să ne transmită trăirile și sentimentele atât ale conducătorilor revoluției, cât mai cu seamă pe cele ale oamenilor simpli care au pus mai presus de propria lor viață, dorința națională. Astfel că, în urma unei analize mai amănunțite, am putea reconstitui o istorie culturală a revoluției, care să ne ajute să înțelegem trăirile și sentimentele naționale ale acestor tineri transilvăneni care doreau prin orice mijloace înflorirea națiunii lor.

În perioada postcomunistă se continuă cercetarea memorialistici Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, fiind publicate o serie de studii și articole, dar și o serie de culegeri de memorialistică, urmându-se cam aceiași direcție de cercetare din înainte de decembrie 1989. Analizând această expunere istoriografică, vom constata că majoritatea lucrărilor care abordează problematica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania și-au propus să aducă în atenția istoricilor aceste izvoare narrative, fără a realiza o analiză amănunțită prin care să reconstituie istoria culturală a revoluției, pentru a aduce în prim planul istoriei suferințele, neajunsurile și chinurile pe care le-au îndurat românii transilvăneni în acei sângeroși ani de la mijlocul secolului al XIX-lea. În finalul acestui capitol am identificat noi direcții de cercetare asupra memorialistici Revoluției de la 1848-1849 pe care le-am pus în aplicare în capitolele următoare.

În cel de-al doilea capitol, **Evenimente ale Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania reflectate în memorialistică**, am analizat felul în care se reflectă o serie de evenimente din timpul Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, printre care amintim: Adunarea canceliștilor de la Tabla Regească din Târgu Mureș din luna martie a anului 1848, Adunarea de la Duminica Tomii (30 aprilie 1848), Marea Adunare națională de la Blaj (3/15 mai 1848), Ziua de 18 iunie 1848 - ziua oficială a desființării iobăgiei, Recrutările pentru armata maghiară din toamna anului 1848, Bătăliile de la Vaida Sântioana și Reghin, Catastrofa de la Zlatna și Bătăliile de la Sibiu și retragerea membrilor Comitetului Național Român spre Țara Românească, într-o serie de scrieri memorialistice mai puțin cunoscute în istoriografia românească.

Adunarea canceliștilor de la Tabla Regească din Târgu Mureș din luna martie a anului 1848 este surprinsă în trei scrieri memorialistice avându-i ca autori pe Alexandru Papiu Ilarian, Ioan Oros alias Rusu și Lukás Béla. Ei aduc în prim plan primele acțiuni politice ale românilor transilvăneni în cadrul Revoluției de la 1848-1849 și creionează portretele unor tineri care vor lupta pe toate căile posibile pentru drepturile românilor. De asemenea ele scot la lumină temperamentul vulcanic și fanatismul tinerilor maghiari

precum și tonul mai rezervat al nobilimii care în contextul izbucnirii unei revoluții își vedea lezate interesele economice sau chiar se aștepta să-i fie distruse locuințele sau alte bunuri gospodărești.

Adunarea de la Duminica Tomii (30 aprilie 1848) de la Blaj a fost descrisă de memorialiștii Isaia Moldovan, Vasile Moldovan și Timotei Cipariu care surprind foarte bine atât manifestările de bucurie ale românilor prezenți la Adunarea de la Duminica Tomii, cât și piedicile și încercările nereușite ale autorităților maghiare de a anula sau dizolva această adunare. Într-o altă ordine de idei, cele trei scrieri memorialistice transmit mesajul de suferință al țăranilor transilvăneni și dorința tinerilor intelectuali de a aduce și națiunea din care proveneau cel puțin pe aceiași treaptă cu celelalte națiuni din Transilvania (unguri, sași și secui).

De asemenea, cele trei scrieri memorialistice pe care le-am analizat în subcapitolul de față evidențiază măreția acestei manifestări naționale și transmit un mesaj generațiilor viitoare, acela de a depăși orice obstacol pentru realizarea și împlinirea idealului național pentru care ei au fost dispuși să-și dea propria viață. Așadar, aceste scrieri memorialistice descriu amănunțit trăirile participanților la acel eveniment din primăvara anului 1848 și ne ajută să reconstituim cu precizie toate manifestările de bucurie ce au avut loc în orașul de pe malul Târnavei în acea zi sfântă pentru națiunea română din Transilvania.

Marea Adunare națională de la Blaj (3/15 mai 1848) este frumos descrisă de memorialiști români Alexandru Papiu Ilarian, Timotei Cipariu, G. Sion, Vasile Moldovan, Isaia Moldovan, Alecu Russo, Andrei Șaguna, Ioan Cavaler de Pușcariu de cei maghiari Jakab Elek și cel anonim și de cel sas Stefan Ludwic Roth, care descriu măreția evenimentului, buna organizare din partea românilor, colaborarea excepțională dintre cele două biserici ale românilor transilvăneni, activitatea celor doi episcopi, a preoților (de ambele confesiuni) a canceliștilor și a tinerilor studioși în Blaj. De asemenea, ele surprind trăirile și emoțiile țăranilor simplii care mânați de focul libertății au umplut până la refuz Câmpia Libertății fără a mai ține seamă de pericolele la care se expuneau. Toți acești memorialiști, indiferent de apartenența etnică au arătat faptul că la Blaj la adunarea românilor au luat parte și o serie de sași și maghiari unii veniți să-i spioneze pe români alții din pură curiozitate. Pe tot parcursul celor două adunări de la Blaj, românii s-au purtat civilizată și au fost ascultători conducătorilor lor, contrar așteptărilor autorităților maghiare.

Ziua de 18 iunie 1848 - ziua oficială a desființării iobăgiei, acel moment fericit pentru românii transilvăneni din timpul Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania nu putea trece neobservat de memorialiști ardeleni. Cele mai concludente descrieri le oferă

memorialiști mureșeni Vasile Moldovan, Isaia Moldovan și Ioan Oros alias Rusu care ne descriu măreția evenimentului și manifestările religioasă-naționale care s-au ținut pe întreg ținutul Transilvaniei. De asemenea paginile de memorialistică pașoptistă transilvăneană, dedicate acestei zile, completează documentatele studii care evidențiază că desființarea iobăgiei s-a făcut nu din mila domnilor, ci pentru că în epoca modernă deschisă de revoluție aceștia nu o mai puteau menține sau, cum spunea poporul, „i s-a împlinit timpul”.

Recrutările pentru armata maghiară din toamna anului 1848, au fost descrise de mai mulți memorialiști ei prezentând contextul în care s-au făcut aceste recrutări și modul în care decurgea conscrierea tinerilor români pentru armata maghiară, precum și opoziția românilor față de recrutări. Așadar cele trei scrieri de memorialistică creionează o imagine clară a conflictelor ce au avut loc în localitățile de pe Valea Mureșului între comisiile de recrutare și locuitorii satelor, prezentând trăirile și emoțiile unor persoane care au luat parte de nevoie la aceste evenimente și care au trăit pe viu măsurile represive luate de autoritățile maghiare, după aceste evenimente. Prin urmare, după cum rezultă din cele trei scrieri memorialistice dar și din celelalte izvoare documentare, rezistența românilor transilvăneni la recrutări în toamna anului 1848 nu a fost pregătită sau instigată, ea a izbucnit inopinant în mai toate satele ca o reacție normală de apărare față de pericolul maghiar.

Catastrofa de la Zlatna din toamna anului 1848 este bine descrisă de mai mulți memorialiști transilvăneni martori oculari ai tragicelor evenimente din orașul de la poalele Apusenilor. Aceste scrieri memorialistice descriu evenimentele catastrofei de la Zlatna din toamna anului 1848 prezintă amănunțit desfășurarea evenimentelor, cauzele și vinovăția celor două trupe revoluționare în distrugerea orașului, distrugerii ce greu s-au mai refăcut în anii post-revoluționari.

Bătăliile de la Vaida Sântioana și Reghin sunt de asemenea descrise atât de memorialiști maghiari cât și de cei români care surprind o imagine completă a acestor bătălii , evidențiind superioritatea numerică a trupelor revoluționare maghiare, greșelile de tactică militară făcute de colonelul Urban, lipsa de experiență militară a lăncierilor români care au luptat alături de armata imperială, precum și lipsa armamentului și muniției. Drept urmare, aceste relatări corelate cu puținele surse documentare, oferă o imagine clară asupra bătăliilor, dar, în același timp transmit emoțiile și trăirile atât a unor simplii lăncieri (Ioan Oros alias Rusu și Vasile Moldovan) precum și ale unor comandanți din armata imperială, așa cum a fost cazul sergentului Simion Domide și locotenentului Ioan Tomuță.

Bătăliile de la Sibiu și retragerea membrilor Comitetului Național Român spre Țara Românească sunt bine surprinse de memorialiști, Teodor Borza (Glumețu), St. I. și Timotei Cipariu. Scrierile lor memorialistice aduc o importantă contribuție la studierea istoriei bătăliilor de la Sibiu din toamna și iarna anilor 1848-1849, la retragerea membrilor Comitetului Național Român spre Țara Românească, la istoria alimentației românilor din timpul revoluției, și pentru a analiza felul în care românii de la sud de Carpați îi priveau pe cei din Transilvania. De asemenea prezintă viața refugiatului din calea revoluției, ele ilustrând foarte bine nesiguranța în care trăiau refugiații, primejdiile care îi pășteau la tot pasul și teama de moarte care le pătrunsese adânc în minte și în inimă.

Toate aceste scrieri memorialistice aduc o serie de informații prețioase pentru a avea o imagine mai clară și mai nuanțată asupra evenimentelor amintite. Ele prezintă, totodată, trăirile și emoțiile oamenilor care au fost martori la acele evenimente, reconstituind astfel o istorie culturală a Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania.

Cel de-al treilea capitol este intitulat **Pierderile umane și materiale ale românilor transilvăneni din timpul Revoluției de la 1848-1849 reflectate în „memorialistica mărunță”**. Mergând pe direcția de cercetare implementată de istoricii Gelu Neamțu, Dumitru Suci, Ana Hancu și Elena Mișu, am analizat felul în care se reflectă pierderile umane și materiale ale românilor transilvăneni într-o serie de scrieri memorialistice ce-i au ca autori pe Seleușianu, Ștefan Moldovan, Ioan Moga și Petru Moldovan. Toate aceste scrieri memorialistice evidențiază crimele săvârșite de insurgenții maghiari în spatele frontului atât prin execuții sumare, cât și prin hotărârile tribunalelor de sânge din Cluj, Târgu Mureș, Brad sau Hălmașiu. De asemenea, vom evidenția și analiza pierderilor materiale suferite de românii transilvăneni atât prin răpirea animalelor, cât și prin jefuirea și incendierea satelor de către insurgenții maghiari.

Pe baza scrierilor memorialistice semnate de Seleușianu, Ștefan Moldovan, Ioan Moga și Petru Moldovan am reușit să scoatem la lumină figurile unor tineri care și-au dat viața pentru națiunea română. Printre aceștia îi amintim pe tribunii Alexandru Bătrâneanu, Vasile Simionaș, Vasile Turcu, Petru Bonta și Vasile Pop. De asemenea o serie de preoți au fost arestați, întemnițați și chiar executați iar alții au suferit mari pierderi materiale. În prima categorie îi amintim pe Vasile Turcu, Michailu Popu, Ștefan Mora, Basiliu Popoviciu, Ioan Rus, Eftimie Popovici, Ioan Tude, Pavel Feir, Senesie Grozavu, Pavel Farcaș, Iosif Feir și alții. În cea de-a doua categorie îi amintim pe Nicolae Vladuțiu, Nicolae Simomfi, Isaia Moldovan și alții.

Aceste scrieri memorialistice scot la lumină noi pagini de martirism ale românilor transilvăneni iar împreună cu rapoartele preoților și protopopilor întocmite imediat după revoluție la cererea expresă a Curții de la Viena scot la lumină adevărata suferință și sacrificiu al românilor din Transilvania.

În capitolul următor, intitulat **Personalități ale Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania în memorialistică** vom analiza o serie de scrieri memorialistice, dedicate unor conducători sau personalități importante ale aceluși sângeros eveniment de la mijlocul secolului al XIX-lea, dintre care amintim pe Avram Iancu, Ioan Buteanu, Ioan Axente Sever, Nicolae Vlăduțiu și Ioan Dragoș.

Avram Iancu, cea mai importantă personalitate a Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, a beneficiat - așa cum era și normal, de cele mai multe scrieri memorialistice. Deși multe dintre aceste scrieri închinat lui Avram Iancu au fost identificate, analizate și valorificate de istoricii Pompiliu Teodor, Gelu Neamțu, Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, Ion Ranca și Valeriu Nițu, totuși în presa românească transilvăneană am mai identificat o serie de relatări memorialistice care aduc informații prețioase pentru cunoașterea formării sale intelectuale și pentru istoria ultimilor ani care au fost negri și grei.

Pe baza scrierilor de memorialistică identificate în presa transilvăneană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea privitoare la viața și activitatea lui Avram Iancu constatăm că acestea surprind și aspecte mai puțin cunoscute din viața Iancului, din perioada copilăriei, a formării sale școlare, a revoluției și din perioada postrevoluționară. Astfel aceste izvoare memorialistice prezintă atmosfera națională românească în care s-a născut și a crescut Avram Iancu, atmosferă care și-a pus amprenta pe manifestările sale naționale din perioada școlară și din timpul revoluției. De aici aflăm că în ultimii ani din viață, Avram Iancu nu a fost nebun ci suferea de faptul că națiunea română nu a obținut nici un drept după revoluției, ba chiar mai mult lui nu-i s-a mai acordat atenția și importanța din timpul revoluției fapt ce l-a determinat să-și înece amarul în alcool și de cele mai multe ori să se prefacă nebun. Atunci când beneficia de o atenție mai deosebită el se comporta natural cu persona respectivă, cele mai elocvente exemple în acest sens oferindu-le Alexandru Papiu Ilarian, Ioan Axente Sever, Aron Densușianu dar și memorialistul maghiar Samoilă Borbély.

Prefectului Legiunii I Blăjene, Ioan Axente Sever, i-au fost închinat, de asemenea, o serie de scrieri memorialistice, motiv pentru care în lucrarea de față am analizat mai multe lucrări care surprind cele mai semnificative momente din viața și activitatea acestui reputat revoluționar. Prin urmare lecturând aceste scrieri memorialistice aflăm informații noi despre

tinerețea lui Ioan Axente Sever, despre familia sa și despre formarea școlară. Putem observa cât de dragi îi erau în ultimi ani de viață tinerii, el luând adesea masa împreună, sau îi găzduia în propria locuință pe cei mai săraci pentru a învăța carte. De asemenea, aceste scrieri memorialistice ne oferă și o serie de momente hazlii prin care a trecut în ultimi ani din viață prefectul Blajului, Ioan Axente Sever. În această categorie am putea încadra conflictul pe care l-a avut prefectul Legiunii I Blăjene cu un austriac la Liesig sau furtul vinului din butoaiile lui moș Axente de către tineri care studiau în orașul de la poalele Tâmpei.

Ioan Buteanu, prefectul Zarandului, a beneficiat și el de două scrieri cu caracter memorialistic pe care le-am analizat în prezenta lucrare, ele descriindu-ne aspecte mai puțin cunoscute din timpul copilăriei și formării sale intelectuale când a fost privat de dreptul de a învăța în limba sa maternă, fapt ce sa reflectat mai târziu în viața și activitatea sa când a renunțat la propria familie și a pus cauza națională mai presus de orice chiar și mai presus decât propria-i viață și din timpul Revoluției de la 1848-1849.

Prefectului Legiunii Câmpiei, Nicolae Vlăduțiu, i-a fost închinată o singură scriere memorialistică în care avem informații cu însemnătate deosebită despre originea și genealogia familiei sale, despre suferințele din timpul revoluției și despre neajunsurile și suferințele îndurate în ultimii ani din viață.

Ioan Dragoș, pe care românii transilvăneni l-au considerat un trădător, iar maghiarii l-au considerat martir al revoluției, a beneficiat și el de importante scrieri memorialistice care au încercat să prezinte convingerile și idealurile naționale ale acestui deputat bihorean. Astfel analizând aceste scrieri de memorialistică am ajuns la concluzia că Ioan Dragoș nu a fost un trădător, ci doar un naiv căruia banii și funcțiile de conducere ce i se promiseseră, i-au luat mințile, considerându-se capabil să împăciuiască cele două tabere revoluționare. De asemenea, pe baza izvoarelor narrative și documentare, constatăm că Ioan Dragoș îl stima foarte mult pe Ludovic Kossuth și s-a încrezut tot timpul în cuvântul acestuia, fără a lua în calcul o eventuală duplicitate a conducătorului maghiar care dorea prin orice mijloace să lichideze revoluția românilor transilvăneni.

În ultima parte a acestui capitol am analizat felul în care se reflectă viața și activitatea Pelagiei Roșu în memorialistica vremii. De fapt am schițat portretul fizic și moral al luptătoarei de la Mărișel pentru drepturile românilor din Munții Apuseni, în special, și din întreaga Transilvanie, în general. De asemenea această memorialistică evidențiază contribuția Pelagiei Roșu la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania, precum și atașamentul ei și al celorlalte amazoane din „Țara de Piatră” față de idealul națiunii române din Ardeal. Pe lângă faptele vitejești săvârșite de femeile din Munții Apuseni, aceste scrieri de memorialistică scot

la lumină și o serie de fapte ce nu le fac cinste moațelor precum masacrul de la Cerbu sau uciderea a opt milițieni într-o casă din satul „După Piatră”.

În ultimul capitol, intitulat **Prefecți, viceprefecți și tribuni în memorialistica Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania** am realizat, pe baza acestui tip de izvoare narrative, o listă cu numele prefecților, viceprefecților, tribunilor, vicetribunilor, centurionilor, decurionilor și căpitanilor care au organizat Transilvania, în toamna anului 1848, într-o adevărată oaste românească. De asemenea, tot apelând la memorialistică, am creionat biografiile celor mai importanți viceprefecți, tribuni și vicetribuni ce rămăseseră pe nedrept uitați în negura timpului.

Pentru Legiunea Blajului am reconstituit crâmpoșele din viața și activitatea revoluționară a viceprefecților Ioan Maior și Ioan Procopie și a tribunilor Albani, Ioan Antonelli, Amos Frâncu, Nicolae Barbu, George Damian, Ioan Deleanu, Ioan Dendiu, Petru Gherman, Iulian Munteanu, Ioan Niculiță, Nicolae Popa și Elisei Todoranu.

Pentru Legiunea Auraria Gemina cu ajutorul memorialisticii am creionat biografiile viceprefecților Ioan Boieriu, Simion Groza, Simion Prodan Probu și Bălășiu, cât și pe cele ale tribunilor, vicetribunilor și centurionilor Clemente Aiudeanu, Mihai Andreica, Nicolae Begnescu, Alexandru Bistran, Alexandru Câdea, Nicolae Corcheș Ioan Corteș, Ion Fodorianu, Vasile Fodor, Ioan Gomboș, Petre Ionette, Ion Lazăr, Samoil Morariu, Iosif Moga, Nicolae Mureșean, Indrei Rusu, Ioan V. Rusu, Aviron Telechi, Amos Tordășianu și Vințanu.

În cazul Legiunii a III-a de Câmpie, condusă de prefectul Vasile Moldovan, am reconstituit pornind de la memorialistică, biografiile viceprefecților Florian Lăscudean și Ioan Oros alias Rusu și ale tribunilor Vasile Pop, Petru Bonta, Iosif Tamaș și Iacob Oltean.

Pentru Legiunea Arieșului condusă de prefectul Simion Balint cu ajutorul memorialisticii am reconstituit viața și activitatea revoluționară a următorilor tribuni, vicetribuni, centurioni și decurioni: Ioan Balint, Vasile Balint, Ioan Bererelu, Ioan Cocoveanu, Grațian Crățianu, Aurelian Ioan Galați, Ioan Daniel, Grigore Muncaciu, Ioan Murășan Matei Nicola, Ioan Nemeș, Ioan Rațiu, Partenie Rațiu, Șerban și Dionisie Telechi. Prin urmare, cu ajutorul memorialisticii am scos la lumină viața și activitatea unor viceprefecți, tribuni, vicetribuni, centurioni și decurioni care au pus idealul național mai presus de orice chiar și decât propria viață și au înfruntat cu mult curaj atât lipsurile materiale cât și pe cele militare, iar de multe ori pe câmpul de luptă au făcut adevărate minuni de vitejie învingând mult mai numeroasa și mai bine înarmata armată maghiară.

Lucrarea este încheiată de așteptatele concluzii în care am demonstrat importanța acestor izvoare narative pentru studierea unor evenimente din timpul Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania precum Adunările de la Blaj din primăvara anului 1848, ziua desființării iobăgiei, recrutările pentru armata maghiară, precum și pentru cunoașterea vieții și activității unor prefecții, viceprefecții, tribunii, vicetribunii și decurionii care au fost uitați pe nedrept în negura timpului.